

Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*

clasa a XII-a

Vremea cerne, nemiloasă, iar viața merge înainte, indiferentă la dramele individuale. Mai trece încă un an peste moartea misterioasă - survenită, pe 16 mai 1980, într-una din camerele palatului de la Mogoșoaia - a semnatarului unor romane diferite ca tematică și arhitectonică, dar memorabile fiecare în parte: *Moromeții* (vol.1, 1955; vol.2, 1967), *Risipitorii* (1962), *Intrusul* (1968), *Marele singuratic* (1972), *Delirul* (1977). Disparația sa, în plină forță creatoare, a stârnit multe nedumeriri și regrete. Să fi murit Niculae, mezinul lui Moromete, râzând, în somn, de „noua religie” (socialismul) ori a plecat, pur și simplu, să caute un alt țăran, tocmai pe Calea Victoriei? Oricum, va fi cu greu suplinat de un alt prozator capabil să-l concureze.

Dincolo de „amintirea copilăriei”, de fascinanta lume a satului Siliștea Gumești, evocată - inconfundabil - în *Moromeții*, Marin Preda e, înainte de toate, autorul unui prodigios roman citadin: *Cel mai iubit dintre pământeni* (1980), un roman ce s-a bucurat, la apariție, de un binemeritat succes de public. Este, într-adevăr, „o carte monumentală, care ridică prestigiul întregii proze românești, carte a unei conștiințe și-a unei epoci” (Marin Sorescu). Pe lângă caracterul ei social și politic, această capodoperă - în adevăratul sens al cuvântului - e, în primul rând, monografia unui sentiment (iubirea) prezentat în toate etapele sale, de la instalarea năvalnică, la apogeul exuberant și, apoi, la dureroasa năruire.

Deschizându-se, nu întâmplător, cu o meditație pe tema morții („Moartea e un fenomen simplu în natură, numai oamenii îl fac înspăimântător. Vorbesc de moartea naturală, care adesea e-o dulce ispită.) și încheindu-se cu un celebru postulat („Dacă dragoste nu e, nimic nu e.”), trilogia de față readuce în prim-plan o serie de proiecții feminine, unele eterice, altele diabolice. Mai întâi, se conturează, tandră și diafană, imaginea mamei cu sufletul „împrăștiat în lucruri” și chipul său alb ce „n-avea nevoie de pudră și buzele frumoase, care mă sărutau și îmi șopteau cuvinte de alint”. Acestei reprezentări angelice i se opune, în schimb, cinismul unui tată înzestrat cu mult simț practic și chiar cu o inexplicabilă ură față de scriitori: „Ce Eminescu?! Eminescu e mort de-a binelea, îngropat în cimitir.” Miezul cărții îl constituie, însă, lunga serie de eșecuri, în plan sentimental: Nineta, Căprioara, Matilda, Suzy cărora protagonistul Victor Petrini, un reflexiv incurabil, nu li se poate sustrage, pentru că e - de fiecare dată! - marioneta unui destin implacabil. În opinia regretatului Mircea Zăciu, „fără s-o declare limpede, Petrini e condamnat să moară, nu de justiția oamenilor, ci de secătuirea erosului înțeleș ca principiu vital al supraviețuirii.” Altfel spus, dacă Joseph K. din *Procesul* lui Kafka e condamnat pentru că și-a irosit viața, Victor Petrini - „filozoful” care se confesează lăsând impresia unei cutremurătoare autenticități - e condamnat pentru incapacitatea lui (dovedită!) de a-și găsi jumătatea. Reiterând mitul androgenului, într-un roman captivant și subtil (*Nuntă în cer*), Mircea Eliade afirma: „Omul nu poate trăi rupt în două.” Realizând o galerie eterogenă de portrete feminine (enigmatice, explozive, rubensiene), autorul *Vieții ca o pradă* vrea doar să ne sugereze un asemenea adevăr, căci importantă e, până la urmă, nu găsirea iubirii adevărate, ci perpetua „căutare de negăsire” (Noica).

De pildă, Nineta se poartă cu simplitate, „dar nu pentru că era simplă, ci pentru că își purta sufletul dezgolit (...). Sufletul Ninetei era un izvor mare și misterios ca orice izvor. De unde venea el de fapt? Și încotro curgea? Știa ea că dragostea e unică, nu se împarte? Că în viața noastră de oameni izvorul trebuie păstrat sau mai bine zis dat unuia singur?” Reprezentând mai degrabă o treaptă inițiativă, traseul biografic al Ninetei este unul sinuos, presărat cu multe compromisuri. E o iubire telurică, lipsită de sens și de strălucire. Cu toate acestea, ea reprezintă un prim eșec, greu suportabil până la revelarea unei alte ființe (în aparență) miraculoase: Căprioara. „Trebuie să spun că iubeam frumusețea acestei fete, atât, capul ei frumos, nu sufletul ei amorf și nici corpul și cu atât mai puțin mintea, și mi-ar fi fost de-ajuns pentru toată viața, cu condiția, ei da, ca ea să accepte să fie iubită. Nimic mai mult.” Dar Căprioara e mai curând o ipostază a lui Eros, o altă Afrodită obștească. Sfârșind în mod tragic (moare în urma unui

avort), ea nu face altceva decât să continue seria incredibilă a eșecurilor lui Victor Petrini. Din galeria pasagerelor eroine, se desprinde Matilda, care-l surprinde pe naratorul-personaj grație frumuseții ei mai puțin obișnuite: „Ceea ce luasem eu drept frumusețe la Căprioara era ceva palid, șters, inexpresiv, față de bogăția strălucitoare a chipului acestei femei. Există chipuri într-adevăr frumoase care nu exprimă decât atât, adică ceea ce a făcut natura fizic, dar un chip frumos prin care să izbucnească dinlăuntru o lumină a unei vieți a gândirii și sentimentelor, care aruncă parcă în transă privirea unui ochi lucind, ai zice, în triumf, a unui obraz cu ten alb, a unei guri care nu poate parcă să stea închisă din pricina tensiunii lăuntrice a poftelor de viață și de comunicare, un astfel de chip și o astfel de frumusețe nu mai văzusem.” Indefinibil ca tip de sensibilitate feminină, Matilda este, totuși, superficială, perfidă, impredictibilă și, uneori, absurdă (susține că Tamara îl iubește pe „gringolețul” ei tocmai fiindcă nu-l iubește). Mariajul lui Petrini cu o astfel de femeie (ce se transformă - peste noapte - din „prințesă” în „cotoroașă”) nu e unul lipsit de controversă aprinsă. Ba mai mult, el devine prilejul unor reflecții pline de amărăciune: „Sunt fericit în nefericirea mea.” Sau: „Căsătoria e o temniță în care oamenii, cu vini diferite, se închid și se urăsc reciproc crezând că au fost pedepsiți să ispășească pe nedrept pedeapsa celuilalt.” Crudă și autoritară, cicălitoare și arțăgoasă precum Xantipa lui Socrates, Matilda pare să ilustreze o afirmație din romanul *Numele trandafirului* (Umberto Eco): „...femeia este corabia diavolului.” Spre final, ea nutrește o aversiune înverșunată față de Petrini și declanșează irevocabilă despărțire. Datorită forței sale de mistificare și spiritului malefic, mai rar întâlnite, Matilda poate fi considerată, pe bună dreptate, un personaj feminin singular în literatura română. Un alt tip de feminitate îl reprezintă Suzy Culala, caracterizată – cum bine intuia, la un moment dat, criticul Eugen Simion – prin fuga ei continuă de identitate, prin glisarea la suprafața evenimentelor cotidiene. Ascunzându-i lui Petrini statutul conjugal (e căsătorită cu un inginer), Suzi provoacă deznodământul grav al noii idile. Încăierarea din teleferic și uciderea soțului dipsoman îl trimit pe Victor Petrini, din nou, după gratii. Aflându-i identitatea, Suzy devine pentru fostul „șef” al echipei de deratizare a orașului o proiecție feminină calpă și ternă, fapt ce-l determină, după ieșirea din închisoare, să se dedice exclusiv ocrotirii fiicei sale, Silvia. Meritul lui Suzy Culala este, însă, acela de a-l fi definit, cu exactitate, pe Victor Petrini: „un îndrăgostit de dragoste.”

Cele patru personaje feminine echivalează cu o experiență dulce-amară pusă, în permanență, sub semnul neîmplinirii, al nenorocului în dragoste. Dominat de o libertate absolută pe care i-o conferă deopotrivă sinceritatea față de sine și dorința acută de a se raporta la rostul unei lumi care n-a fost niciodată „cea mai bună cu putință” (Leibniz), Petrini vede în scris o salvare existențială („scriind, simt că trăiesc”) și consideră, în pofida eșecurilor suferite, că „iubirea trebuie împlinită, orice-ar fi, fiindcă nu se știe dacă te vei mai întâlni vreodată cu clipele acelea”. Intelectualul „născut pentru paguba lui” (Joyce) ar putea fi un învins, dacă viața lui n-ar dura - așa cum s-a spus - cât viața propriilor lui cuvinte; dacă trecând „prin gurile iadului” n-ar fi înțeles că „două inimi nu se pot apropia dacă nu aruncă, nu topesc din ele tot ceea ce au acumulat înainte ca zgură, vanitate, porniri oarbe, inconștiente și nu ajung la fel de pure ca și el, cerul...”

Marii scriitori nu s-au cantonat într-o direcție literară ori într-o anumită tematică. Este și cazul prozatorului Marin Preda, care probează, în acest *roman total*, natura lui proteică, finețea analizei psihologice și modernitatea construcției. Capodoperă a genului, *Cel mai iubit dintre pământeni* - titlu ușor ironic și impropriu, căci nu poți fi „cel mai iubit”, trăind în *Era ticăloșilor!* - rămâne, în esență, un roman al cuplului prezentat prin intermediul acestui acaparant și mistuitor sentiment: Iubirea. O iubire fără limite și fără farduri...

prof. Lucaciu Marcel,
Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai” Zalău